

HENRICI DE HASSIA DE LANGENSTEIN

PARISIENSIS ACADEMIAE PROCANCELLARI

EPISTOLAE PACIS

SECTIO II.

PROGRAMMA

IN FESTO MEMORIAE

NATIVITATIS CHRISTI

SACRO

A. C. MDCCLXXVIII

IN

ACADEMIA IVLIA CAROLINA

P. P.

HELMSTADII

E. TYPOGRAPHO ACADEM. VID. SCHNORR.

ACADEMIAE
IULIAE CAROLINAE
PRORECTOR CVM SENATV
CIVIBVS LITERATIS

S. D.

Adsunt iterum dies solemnes, quibus cum ecclesia christiana memoriam nati servatoris hominum laeti celebramus. Perficimus hoc negotium non receptae consuetudinis causa, ut in locis sacris publice conveniamus, et festivitatem hanc externis ceremoniis celebremus; sed potius ut infinitorum beneficiorum per nativitatem Christi a Deo nobis collatorum devoto corde recordemur, in illa charismata cogitationes nostras defigamus, atque precibus et laudibus clementiae et amoris Dei documenta extollamus. Repetimus grata memoria coelestium exercituum praeconium, quo Christi nativitatem, et cum hac ineffabilia bona mortalibus destinata significarunt, dum *pacem exoptatam adesse in terra dixerunt, cum beneplacito Dei erga homines.*

Demonstrat scriptura sacra dilucide per pacis expressionem denotari non solum pacem terrenam, ut sit aut esse debeat inter homines finis hostilis animi,

nimi, et floreat mutua concordia atque amica voluntas unius erga alterum; sed etiam cum primis pacem spiritualem, sive reconciliationem peccatorum cum Deo, et gratiosam redemptionem ab aeterna morte, cum certitudine possidendae perennis in coelo vitae. Quomodo in hac angelica annunciatione totius felicitatis hominum summa est fundata. Quapropter religio et fides omnium, qui Christi nomen profitentur, postulat, ut acquisitae per Iesum et illius nativitatem benevolentiae divinae participes fieri omnibus viribus allaborent.

Ad hanc felicitatem percipiendam aditum monstrat universa doctrina christiana, et ipse servator noster in suis concionibus modum acquirendi praescripsit, et semitam eo perveniendi in compendio monstravit, inquiens: Marci I, 14. *agite poenitentiam*, mutato animo et relictis peccatis pie vivite, aut secundum voluntatem Dei vitam institute, *atque credite meo evangelio*, quod offert vobis unicum salutis remedium, et liberationem ab aeterna morte, nempe meritum meum; hoc apprehendite, huic innitimini, et sic suavissimam de vita aeterna promissionem habere, eamque laeti expectare potestis.

Pietas ergo sine hypocrisis, et vitae aeternae spes ex immota in Christum fide, duo sunt momenta, quae omnem Dei voluntatem et universae benignae promissionis tenorem exhaustiunt, atque pacem cum Deo servant immotam. Pietatis verae mysterium hic tenemus, dum in cursu vitae ita agimus, ut voluntas Dei et Christi praeceptum postulat; vitam interea aeternam a Christo recuperatam,

MOX

mox secuturam, expectamus, dum in fide perseveramus, vi promissi: *qui credit, salvabitur*.

Vtriusque huius argumenti indolem et pondus benignissimus ac misericors Deus nobis dilucide explicari voluit per Iesum Christum. Hunc ad impios homines et irae aeternae reos misit, ut patris summi caractere munitus, Dei filius, ipse verus Deus, noster redemptor et Dominus, poenitentes peccatores cum Deo reconciliaret, de divina gratia certissimos redderet, mutuam concordiam doceret, et ad vitam aeternam mortalibus viam monstraret. In hac via ad cruentam usque mortem sancte et constanter ipse praeiit, et luculentissimo sui exempli testimonio eandem obfignavit, et indubitata commendavit, atque hoc modo acquisitam suam satisfactione cum Deo pacem manifestavit et donavit.

In hunc ergo Iesum, verum mediatorem et pacificatorem credere, doctrinae illius fidem habere debemus, certo confisi, indubitatum esse, quod hic Dei filius de sua redemptione, de gratia Dei recuperata, de pia vita in hoc mundo instituenda docuit, et aeterna in coelo haereditate possidenda, promisit. Qui ergo in Christi verbis et promissis infallibilibus fiduciam ponit, illa praestare ac pacem conservare allaborat, expectare potest quod est pollicitus, et fructus pacis percipiet, tanquam genuinus illius discipulus. Qui vero Deo et Christo fidem derogat, illius mandatis refragatur, bonorum istorum, ut violator pacis, particeps fieri non potest.

Atqui hic servator praeceptum pietatis inculpatae et Deo acceptae pondus, et universum illius ambitum, ardentissimi amoris affectu circumscripsit. Amorem, quo ipse in Deum suum patrem et homines flagrabat totus, suis quoque commendavit discipulis, et per illos, spiritu divino instructos, omnibus hominibus commendandum iniunxit. *Sicut dilexit me pater, inquit Ioh. XV, 9. seq. ita et ego dilexi vos; manete in dilectione mea. Si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut ego patris mei praecepta servavi, et maneo in eius dilectione. Hoc est praeceptum meum, ut diligatis vos invicem, sicut dilexi vos. Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut quis animam suam ponat pro amicis.* Hanc magistri optimi de amore sententiam, quae omnem haud fucatae pietatis vim exhaurit, discipulus Iohannes ita exprimit: I Epist. IV, 7. 8. *Dilecti, diligamus nos invicem, quia caritas ex Deo est, et omnis qui diligit, ex Deo natus est et cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus caritas est.* Quod idem repetunt et millies inculcant reliqui discipuli et apostoli, vestigia Iesu Christi sedulo legentes. Electum Dei organum, Paulus Eph. I, 4. inquit; *Elegit nos Deus ut essemus sancti et inculpati coram ipso in amore.*

Talem vero amorem, quem serio nobis commendavit Christus, tanquam certissimum pacis vinculum, et quem in omni opere praestitit, undique se effundere monstravit, praesertim ferri in Deum, cui omnia grata et ipsius voluntati conformia lubenter efficiamus, in omnibus rebus ad illius beneplacitum nos componentes, dein in pro-

ximum, in cuius commoda promovenda toti rapiamur.

Eum quidem amorem a nobis Deo et proximo praestandum, non levem et evanidum esse, diligenter monuit Christus, sed penetrantissimum et ardentissimum, qui totos nos in Deum et homines ducat. Amorem in Deum, inquit Matt. XXII, 37. oportere fluere ex toto affectu seu corde, et tota anima et omnibus viribus, seu ex intimis pectoris nostri penetralibus, omni posthabito amore illius, quod Deo adversatur. Proximum vero, sive omnes homines, notos, ignotos, amicos, hostes, cuiuscunque nominis, amare iussit ut nosmet ipsos, ita, ut dum commodis eorum omni modo inservientes, nec vitam pro illis profundere, si Deus velit, dubitemus.

Vt autem amor ille in Deum et homines non tepidus, non fucatus, sed integer et ardens esset, qualis in Deo est erga nos, et similiter in Christo ad mortem usque observatus, sua nos vestigia legere voluit, eundemque et parem genium et affectum induere suavit, ut quicquid in hac vita agamus, amore in Deum et proximum impulsus, non frigide sed flagranter agamus.

Talis igitur si fit in nobis amoris affectus, qualis in Christo, sincerus, ardens Deo et proximo inserviens, omnino tenemus pacis per Iesum Christum acquisitae vinculum, et in nos fructus et commoda illius promissa redundabunt ubertim. Pios nos et sibi dilectos habet Deus, amantissimosque filios, quos affectu filiali patrem sollicitantes tuetur, gubernat, sustinet, omnibusque gratiae opibus abunde

unde perfundit ad extremum vitae huius halitum. Aeternam praeterea haereditatem nobis reservat et gloriosa in coelo vita beare pollicetur. Spem proinde vitae aeternae habemus et servamus inconcussam, quam coelestis pater nobis per filium reconciliatis conferet.

Perpendite, Ciues humanissimi, meditationes has, sacris praesentibus diebus, in animum revocate pacis divinae per feciales coelestes promulgationem, illam amplectimini et conservate. Sed cavete, ut nihil admittatis, quo pax ista vestra culpa turbetur aut frangatur. Sequimini viam a Christo redemptore commendatam, pie, sancte et inculpate in hoc mundo vivite, et amore ardenti in Deum et omnes homines cuncta in his terris metimini. Fructum interea locupletem in hac et aeterna vita, per Christum recuperata, a benignissimo in coelis patre expectate, solide confisi, ex constanti in meritum Iesu Christi fide, Vos Dei haeredes et Christi cohaeredes esse futuros.

Ceterum habete *alteram sectionem* adhuc ineditae *Epistolae Pacis*, *Henrici de Hassia*, seculi XIV. scriptoris inclyti, in programme Paschali promissam, quam nunc Vobiscum communicamus. Perlegite illam, et examine Viri illius aetatis conspiciui, et nostro tempore inter eruditos aestimati, modum proponendi et scopum, quam operose sollicitas fuit dissidia, in electione Pontificis Romani exorta, componere.

HENRI-

XXXIII

HENRICI DE HASSIA DE LANGENSTEIN

EPISTOLA PACIS

SECTIO II.

Pars XXVIII.

A. Quantum haec tua ponderet ratio cinatio, attendere potes tam ex supra dictis partibus XII. XIV. XXIV. quam ex dicendis. Ecce casus non est similis in toto iure. Quomodo ergo clarum est, quod electio in illo sit de iure nulla, cum et argumenta sumi possunt a simili, et ab huiusmodi iuridicae argumentationis locis. Ex his, quae in iure habentur, aequae probabilia, quod fuerit de iure aliquo, sicut quod fuerit nulla. Et cum iura, quae faciunt pro secundo electo, aequae facilliter exponantur per I. V. D. ad defensionem primi electi, sicut ego. Et cum aequae vel magis authentici doctores iuris inveniuntur pro prima parte, sicut pro alia, quis ergo iudicabit in hoc casu, nisi theologus, tanquam moralis *episcopus* secundum rationem, quod iustum, et quis eorum Papa? Non legisti, credo, quod Iohannes monachus dicit: regulare esse, facta per metum tenere, licet possint rescindi. Quare habent voluntatem quamvis coactam, et nec in casibus, quos ipse a regula excipit, nec quos Bernhardus in antiquis, eodem titulo includitur electio metu vel tumultu facta, igitur talismodi tenere, quamvis rescindi possit, vel saltem clarum non est, electionem huiusmodi ipso iure nullam esse. Nunquam Nicolaus Papa dicit clare, populari tumultu inthronificationem absque concordia electione, apostaram, non apostolicam

E

licum

licum censendum. Per hoc significans a contrario sensu; si cum tumultu electio concors vel a duabus partibus concurrerit quod electus Papa, habendus est: vel saltem eum non absque debito iudicio deponendum esse. Vbi quaerit Iohannes Teutonicus: si prodirum fuerit, Cardinales simoniace elegisse, quod maius esse videtur quam meticolose, an Papa deponendus sit? Respondetur, quod non, hac ratione, quae patet ex illo, quod ante dixit, quia ab habentibus potestatem electus est. Quid ergo, si ultra haec omnia electores per papales menses electum penitus in omnibus exterioribus condonando beneficia et absolvendo, petendo etc. ut Papam tractarent. Nonne, ut ait idem Iohannes, sicut contingit absque verbis factum mentiri, et factum appellari, ita solo facto aliquem eligi, vel vere electum haberi. Quis autem esset casus in quo hoc potius fieret, quam est casus praesentiarum currens? Nonne argumentando a simili, id est, qui terroribus et suppliciis violenter attrahitur, et, ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum, characterem recipit christianitati impressum, et ipse, tanquam contradictor volens, licet aperte noluerit, cogendus est ad observantiam fidei christianae? Idem est de iudeis, qui metu mortis susceperunt baptismum, videlicet quod baptizati sunt, et christiani habendi, et contra eos, tanquam lapsos procedendum, si post abierint. Numquid etiam, ut ait Iohannes Teutonicus, ubi supra, si quis primo coactus ad eo promisit, et postea spontanee credidit, non excusat coactio, quando datio teneat. Et Bernhardus de iure iurando ait: communior est opinio et verior, quod iuramentum metu extortum, est obligatorium, quia voluntarium, dummodo sit, quod sine interitu salutis aeternae servari possit. Ad idem sunt multa iuramenta. Vbi attende, duplicem esse coactionem, sive absolutam et conditionalem. Coactio absoluta est, ut si quis portetur vel

proliciat ad baptismum vel huiusmodi. Conditionalis, cum quis metu angitur et stringitur, ut eligat hoc facere, vel hoc malum pati. Et illa coactio conditionalis habet voluntatem, quae legaliter voluntas reputatur, et civiliter pro voluntate habetur. Vnde quaerit B. Augustinus L. LXXXIII. q. si peccatum nolentis dici debeat in hoc, quod quis falso iurare compellitur? responderur, quod non; quia factum iurat, ut mortem evadat, eligit ergo factum iurare, ut vivat, et se vult vivere etc. Nunquam igitur textus iuris est, quod patientia et perseverantia sequentis temporis metum et coactionem, si qua processit, penitus effugat. Et alibi L. I. Cap. licet: Electus a duabus partibus absque ulla exceptione Romanus Pontifex dicitur haberi. Romanis assignatur Papa in fine capituli, eo quod in electione summi Pontificis est hoc speciale, quod in dubiis circa eam exortis, non potest recursus ad superiorem haberi, et per consequens ibi non valet exceptio ratione metus vel tumultus. Valet etiam ex eodem textu, quod in casu discordiae circa electionem summi Pontificis, sicut est in praesentiarum, quocumque exortae. Non restat enim nisi recursus ad concilium generale. Quis ergo, his et superius dictis in P. XXIV. attentis, audebit dicere statim electionem de iure nullam, si alias metus vel tumultus concurrerit. Licet enim leges et iura prohibebant huiusmodi concurrere, tamen nusquam dicunt clare, quod si secus factum fuerit, qualitercunque ipso iure irritum decernimus et inane. Plurima enim facta contra ea, quae iura prohibent, tenent, quamvis peccent facientes, et debito iudicii processu rescindi possit, iuxta id quod scripsit Iohannes VIII. imperatori: vides fili charissime, quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur. Cur ergo, cum non constet, nec scias, hanc electionem iure nullam, leviter negas eam exterioribus actibus validari posse et debere. Numquid de-

sponsatio impuberis ante tempus debitum nulla est ipso iure, et tamen exteriorum superventu verborum et factorum tempore aubili tenet et validatur. Et Innocentius III. quondam ex hoc fundamento iuri suo renunciasset dicit, quam ex collatione populi ad quandam proposituram habuit, quod cuidam post electo ad eandem reverentiam, quae debetur proposito exhibuerit.

Pars XXIX.

B. Si matrimonia carnalia, ut dicit Bernhardus L. I. Tit. de meru; libera esse debent, eo quod invitae nuptiae difficiles exitus consueverint habere; quomodo non matrimonium spirituale inter vicarium Christi et ecclesiam ab origine omnino liberum esse oportebit? Rursus non tenet iurisdictio per metum extorta, nec autoritas tutoris, ut dicit ibidem, nec in casibus tenent, quibus homo sine interitu salutis confortari non potest. Vbi autem est maior iurisdictio, autoritas et tutio, et ubi periculosior casus circa salutem, quam in electione Papae? Igitur electio talis, metu extorta, penitus non valet. Quando enim metus concurrat, et dat causam contractus, tunc vitiat. Quod autem metus dedit causam eligendi Barrensis, apparet luce clarius, ex narratione casus praemissa, et aliis ex eo deductis et deducendis. Et mirum est, absolutio ab excommunicatione, relaxatio interdicti, resignatio beneficii, et fere omnia facta vi extorta, de quibus tangunt leges et iura, rigorosissime damnantur, et nulla proclamantur, hac ratione, ne inurbatione reipublicae malis et violentis frenum laxetur audaciae. Nunquam omni ratione, quamvis et metus in aliis factis damnatur, in facto electionis summi Pontificis praecipue damnandus est, et propter eum electio nulla esset. Quid iterum clarius, quam quando dicit Innocentius L. I. c. licet: si in electione summi Pontificis impres-

sio

sio intervenerit, ex quo solo consensu libero non coacto matrimonium contrahitur, non esset tunc Papa, nec ei foret obediendum. Duarum enim partium consensus non ligatus, sed liber, non corruptus, sed legitimus, facit Papam.

Pars XXX.

A. Hic iuvas te in casu, cuius cave, ne pungaris a cauda. Ecce in fine capituli dicit Innocentius, quod non est in electione Papae, aut qua forma de necessitate servanda. Imo quantumcunque appareat, duas partes consentire in aliquem, tanquam in electum, ius habet, et verus Papa est. Et parum ante dixit: non est vis de receptione ad osculum pacis, sive de incathedratione, quia et sine his, dummodo eligatur vel nominetur animo eligendi, sufficit sibi ad hoc, ut habeat ius, et Papatum sua autoritate recipere possit. Haec ibi. Aliorum quae adduxisti solutione ab aliis discussa; ad hoc reverti volo, quod dixisti, quod, non obstante quod unus Cardinalium diceret: iam cessat tumultus, reeligamus; et alter reclamaret dicens: nequaquam, processerunt iterato ad electionem. Numquid ex hoc arguitur, quod tunc sine secundo eligendo intendebant, et valide, et non, ut prius, intuitu metus, eligere, sed et alias facturi, si eis occurrisset talis persona. Sed verum est, antequam omnes cessarent loqui Cardinales eum eligendo, supervenit tumultus, et confregit conclave in tribus partibus, ut in illa electione secunda secundae partes Cardinalium elegerunt, vel vota sua emiserunt ante illum tumultum, igitur electus est Papa gravi causa ex immediate dictis, et aliis est admittendum, igitur consequens non est negandum. Rursus autem duae partes vel pauciores iam emisissent vota sua ante illum tumultum, notorium est et erat Cardinalibus, qui personaliter hanc rem gesserunt, et

E 3

quia

quia valde pro eis fuisset, si solum pauciores duabus partibus fuissent, quare in litera XIII. eorum sigilla sigillata, factum prout gestum fuit continente, utique hoc non tacuissent, imo quia in illa litera transeunt hoc punctum sub tali generalitate, et antequam omnes cessarent loqui, supervenit tumultus, et nihil dixerunt, antequam duae partes essent locutae reeligendo etc. Videtur eos veritatem eis adversam ibi cautelose subtracuisse. Quomodo etiam stant similiter, quod attestantur in litera XIII. sigillorum, se non habuisse intentionem eligendi, quod esset Papa, et quod iste, qui eorum processum publicavit, dixit, quod plures eorum, et forsitan maior pars elegerunt cum intentione, ut esset verus Papa.

Pars XXXI.

B. Et verba, quibus eum elegerunt vel nominaverunt, et intentio praecesserunt, et concepta fuerunt ex metu, et sic erant omnia meticulosa, sicut et origo, ex qua oriebantur et primarie propullulabant. Et esse poterat, quod maior pars Cardinalium non bonum advertit casum et statum ineptum, in quo erant tempore electionis in ordine ad leges et iura de libertate in electoribus servanda, et quod toto tempore secum steterunt, credentes eum veraciter esse Papam. Et postquam erat mota quaestio de hoc, et fuit totum negotium pensatum et ponderatum, cognoverunt se errasse, et male in electione processum fuisse, et illegitime actum. Quare tunc faciendo, quod est sapientis, invenerunt consilium.

Pars XXXII.

Concesso, quod origo fuerit impressiva et meticulosa, verum tamen non fuit impressio pro illo et ad illum archiepiscopum, quem elegerunt, seu ad eligendum unum de patria, in qua erant multi sufficientes pro Papatu.

Pars

Pars XXXIII.

Si fuit impressio generaliter ad eos, qui sunt de patria, et ipse fuit unus eorum, ergo fuit impressio ad ipsum et pro ipso. Rursus talis impressio generalis fuit gravior et magis timenda electoribus, quam si pro una persona generaliter fuisset, quia, si fuisset votum populi sic generaliter supplicantis, fuissent magis provocati; dicentes: ecce nos sic rationabiliter petentes non exaudiverunt, quid fecissent, si pro aliqua certa persona institerissemus? signum est, quod nihil pro nobis facere voluerunt, ergo moriantur.

A. Pars XXXIV.

Pueriliter arguis a principio secundum videtur tibi, quod si impressissent eos ad eligendum unum de optimis de tota ecclesia, quemcunque elegissent, non valuisset electio per eandem rationem. Et quod ulterius dicis, non valet, quia esto, quod fuissent magis commoti, tamen talis impressio generalis dimittit electoralibus plus, imo sufficienter de libertate, ut se libere determinare possint ad unum suppositum idoneum pro eorum arbitrio, quod non est in impressione singulari pro uno homine, et igitur generalis impressio non ita irritat electionem, sicut faceret singularis. Mirabile est, dominus Bartholomaeus, Archiepiscopus Barrensis, nec Italicus nec Romanus fuit, ut notorium est romanis. In cuius signum post coronationem eius dixerunt in suo idiomate: Romanum vel Italicum volumus, Gallicum nolumus, et miserum Neapolitanum habemus. Conveniendo igitur pro illo eligendo quoquo modo imprefferunt, quemodo Cardinales se dicunt illum, ut mortem evaderent, elegisse, ut dixit Lemovicensis Parisius: cum in hoc nihil fecerint secundum votum et beneplacitum Romanorum, quid etiam

iam ex animo? Nam cum rupto conclavi Romani introissent, unus Cardinalium, se et socios suos salvare volens, dixit Romanis: quid vultis? ecce Cardinalem S. Petri habetis, si velit consentire, nulla mentione penitus facta quacunque, quod elegerint archiepiscopum Barrensem de regno Neapolitanorum, qui Romanis exosi sunt: Verum patet, quod non elegerunt illum archiepiscopum necessitate evadendi periculum mortis. Igitur in hoc puncto videntur Cardinales sibi contrahere.

Pars XXXV.

B. Dominus Bartholomaeus, archiepiscopus Barrensis, nescio qua consideratione motus, non diu antequam Gregorius moreretur, procuravit fieri civis romanus, emendo ibi mansionem possessionis, et alia faciendo, quae ad hoc requiruntur. Et ex hoc etiam tanquam civis intererat consiliis Romanorum, statim mortuo Gregorio habendis, ut ipse fatetur, dicens: se in illis omnino dissuasisse tumultum et impressionem. Idcirco Cardinales credebant, Romanos omnino contentari debere, si civem romanum eis iuratum eligerent.

Pars XXXVI.

A. Quare igitur, fracto conclavi, irruentibus super se, Cardinales non dixerunt ut evaderent: ecce scimus, et scitis quod archiepiscopus Barrensis est verus Romanus civis, de quo non est timendum nobis, ut trahat curiam iterum ad Avinionem, et illum elegimus vobis in Papam, sitis contenti. Quare oportuit supradictum mendacium committi de Cardinali S. Petri, nisi quod non est verum, quod dixisti, non secundum beneplacitum et tumultum Romanorum credebant et intendebant esse verum Papam. Et iterum si hoc non intendebant, quare non protestabantur iterum, in conclavi utentes remedio
iuris

iuris, quod ea quae facerent, vi metus facerent. Dicis: si ita fecissent, Romani interfecissent eos, hoc percipientes. Sed cur non poterant hoc sic occulte peragere, quod inde se nullo exposuissent periculo?

Pars XXXVII.

B. Fuerunt horrore timoris sic perplexi et agitati, et tremore adeo concussi, quod de illo remedio iuris non poterant cogitare. Etiam esto, quod non fuerunt sic protestati, tamen quia ita notoria erat ibi impressio, et apparuerunt ante et post talia, ex quibus cuilibet verisimile esse debebat, quod electores, quorum cuilibet scivit ex legibus et iure et humana ratione, electionem non valere, quae extorquetur per metum et impressionem, nominationem et intentionem, ut Papa esset, elegerunt, igitur non fuit opus, quod protestarentur, quia factum satis protestabatur, quod metu facerent omnia in tali et tanta eorum angustia.

Pars XXXVIII.

A. Quia multa, quae his obviant, supra dixi, diverto ad aliud. Cardinales ut testantur in literis propriis tenebant archiepiscopum, virum fidelem et bonae conscientiae, imo statim, postquam exiverunt conclave, saltem aliquis eorum occulte ad partem sibi debebat nunciabiliter dicere vel scribere, ex quo in eius bonitate confidebant: charissime, scis, quomodo fuimus violentati, teneas te, nisi simulate pro Papa, quod factum est, facimus, mori timore vitam de morte. Et quomodo tacendo dare voluissent intrare verbo et facto bono viro, quod esset verus Papa, et eum scilicet decipere, nisi pessimi, quod absit, fuissent.

Pars XXXIX.

B. Hoc non fecerunt, quia considerantes quod statim
F tim

tim ambitiose et se ingerendo acceptavit, non interrogans, an timore elegerint, quod sibi verissimum esse debebat, cum tumultus eum non lateret, et sciret, non esse rita, imo irrita, quae fiunt in conclavibus vi vel metus causa. Verum didicerunt, quod ipse officialibus urbis se recommendaverat, et forsitan partim causa commotionis populi fuerat, vel de hoc eum ex aliquibus suspexit habuerunt, et sic ipsum esse mutatum in virum alterum cernentes, ausi non erant ei insinuere veritatem, sed expectabant, quando absque suspitione ab eo et Romanis possent recedere, quod erat aptius in tempore, in quo propter intemperiem potuit iri de Roma ad Agnaniam, quo veniente, tumultu iam sedato, et opinione quod electus esset Papa, firmata in populo, traxerunt se ad Agnaniam, ubi statim consilium inierunt, quomodo procederent in hoc negotio. Iterum, si vir prudens et verus ecclesiae Zelator fuit, quare ergo cum Cardinales iam libertati redditi, et de Agnania dubii, quod non esset vere electus, non venit ad eos, concordaturus cum ipsis, seque et ecclesiam a gravissimo malo, quod in foribus incurrere potuit, praeservaturus, sciens, sic animosos Cardinales, quod si ipse tam parvi status homuncio rebellaret, cum in eius electione in rei veritate tumultus fuerat, a coepto nequaquam desisterent. Si enim est homo capciosus, protervus, inanis gloriae cupidus, dic quae causa tantae negligentiae esse potuit? nonne Ionas, ut naufragium tolleretur, sui naufragium fecit, maluitque perire solus, quam alios involvere suis periculis, nec causa regendae navis curam susceperat. Ionas a Domino in ventre piscis altus fuit, etiam inter maris undas.

Pars XL.

A. Cum electus fuerit vir, excellenter doctus in utroque iure, atque expertus in practica negotiorum eccle-

clesiae, cuius vicecancellariatum laudabiliter rexit per plures annos, quomodo et verisimile, quando, postquam ad eum Cardinales venerint, inquisiverint ab eis, per quem modum ipsum elegerunt, videlicet an vi merus vel in tumultu factum, vel post, vel quoquo modo. Et re vera si constaret, quod in casu istius tumultuosae electionis, ut notiorum erat sibi, qui omnia oculariter fieri videbat, talem inquisitionem post non fecerit, praesumendus esset homo horum cupidus, excoecatus, et incircumspectus, quod fama, quae de eius probitate currebat, non patitur.

Pars XLI.

B. Mirum est, quod non advertit, nec advertunt homines eius partem tenentes, ex innumeris circumstantiis non modo verisimile esse, Cardinales non aliter quam metus causa ipsum elegisse. Ecce, quomodo est verisimile, quod Cirramontani, quibus adversabantur Italici et Romani, qui fuerunt contra ecclesiam, ex intentione elegerint unum de talibus, videntes talem pertinaciam Romanorum, exaltando inimicos super capita eorum. Nequaquam verisimile est hoc. Iterum quaeso, quomodo viri tot nobiles, gloriosi, docti, et ex parte circa regimen universalis ecclesiae, sicut erant Cardinales congregati, ad eligendum unum de valentioribus et utilioribus suppositis totius christianitatis, quod sponte, libere et concorditer se determinassent ad unum hominem ignobilem genere, parvi status, taceo ob reverentiam quaedam, honoris cupidum, proprii capitis, qualem quidam Barrensem, an fuisset, audent asserere, de quo verisimile erat eis, quod statim secundum mores suos, contra eos cornua erigeret, sicut et de facto erexit. Quomodo verisimile est, quod tam magnifici viri et nobiles, libere elegerint potius illi subici, quam uni Cardinalium ter-

quaterque valentiori. Quare talem electionem non liberam, sed indebite extortam esse omnino credendum est.

Pars XLII.

A. Hic respondeat Urbanus V. nunquam ego fui episcopus, archiepiscopus, seu nobilis Cardinalis, et non potius parvi generis, abbas, extra collegium, ut de pluribus ecclesiae optimis rectoribus saepe visum est, in Papatum Spiritu S. operante assumtus. An nescis consuevisse Dominum eligere infima mundi huius, ut per ea confundat fortia, quid mirum, si Cardinalium et Praelatorum ecclesiae vere superfluam pompam et gloriam Deus voluit confundere, subiiciendo inaniter gloriosos dominio viri parvi status et generis humilis. Etiam nescis, quod tempore felicitis memoriae Iohannis, regis Franciae occasionem deponendi me quaesierunt, et processissent, si rex brachium iniquitatis ipsis esse voluisset. Nescio, si Barrensis Cardinalibus applausisset, atque continuando omnem eorum fecisset voluntatem, si obiectum ei fuisset unquam impofterum ab aliis, quod, quia impressio quaedam concurrebat in eius electione, ipsa esse dicitur suspecta. Iurassent, licet tumultus fuerit, quod tamen non tumultu moti elegerunt. Sicut modo exasperati per ipsum et provocati iurant oppositum. Quare non est eorum assertionibus in hoc standum. Iterum, si faciliter stetur Cardinalium verbis contra eum, quem elegerunt, et Papam per magnum tempus tenuerunt, quid prohibet eos, quoties optimus Papa eis rigorosus fuerit, occasione excogitata, ipsum deponere moliri, et erit in Papam praeterita revolyentem, ad quem Cardinalibus placitum facere nullatenus auderet. Quod cedit in pravam reipublicae iacturam.

Pars

Pars XLIV.

A. Tunc immoderato stupore confundor, advertens, quod Cardinales literas familiares privatim scripserunt principibus, et aliis notis suis, intimantes, quod archiepiscopum Barrensem via Spiritus S. elegerint. Et nedum peccatum inauditae fictionis timuisse, verum non horruisse, tanquam nefandissimum scelus, ab haereticos pravitate non longinquum, spiritui sancto, qui effugit fictum, false attribuire electionem vel nominationem, quam sciverunt se diaboli satellitibus, Romanis moventibus fecisse. Quid etiam sibi vult quod de castro S. Angeli, in quo securi erant, et illi qui post confectionem conclavis ab urbe fugerant, post libere redierunt et accesserunt ad coronandum electum publice et solenniter, nisi quod intenderunt et voluerunt vere ipsum esse Papam. Etiam convivia et solatia Cardinalium, non minora quam antea, et britonum eorum procuracione ab Urbano ad ecclesiae defensionem stipendiatio nonne potius signum fuerit libertatis, quam merus angustiantis. An nescis etiam, quod pars se probaturam offert, Cardinales in diebus ante introitum conclavis consiliantes, omnibus visum archiepiscopum Barrensem, item ceteros, qui convenirent, ponderasse. Quomodo ergo verisimile est, quod eius electionem invalidam crediderint, retractare post intenderint?

Pars XLV.

B. Redierunt merito, habentes familiam et eorum bona in urbe, et non ob hoc solum, sed ut cum aliis Cardinalibus concordarent, sicut possent, ne Romani, percipientes eos contradicere vellent electioni, alios caperent, et sic dispergerentur, forsitan postmodum nunquam in unum, ut vere eligerent, conventuri. Et quod non solum Cardinales, sed et ipse Barrensis, eius ele-

F 3

ctio:

XLVI

tionem iuvalidam crediderit, ecce signum, quia statim, postquam coronatus fuit, voluit propter consuetudinem et decentiam status papalis, imperatorem et omnes reges de partibus suis esse, quas de facto aliqui receperunt, qui hoc nisi quod vel minus inepte gloriabantur de papatu, vel quod velint principes in favorem sui allicere, dubitando universaliter suam electionem ultimate in dubium revocandam. Quod ex bullis confirmatur et literis, quas misit regi Franciae in principio, et episcopo Parisiensi, et aliis, in quibus videtur solitum a Papa allestive scribere. Aliud signum, quod se Papam dubitavit, est, quod erat solitum, gratias facere, et signare supplicationes diu sustulit.

Pars XLVI.

A. Facta, quae nescimus quo animo fiant, debemus in meliorem partem interpretari. Potuit esse, quod Principum favore successive acquisito intenderet tempore et loco laborare ad conservationem infidelium, vel adeo ad bonum ecclesiae adiuvante potestatis secularium principum modo adhuc aperto et convenienti. Et inde trahendum non est, quod dubitaverit se esse Papam, et esto, quod secundum modum non sequitur, quod non fuerit verus Papa.

Pars XLVII.

B. Ecce, unde sequitur, quod non fuit Papa, Cardinalis S. Petri Romanus in agone suo, ne Romanus populus deciperetur, credibili testimonio fertur testificatus esse, archiepiscopum Barrensem non esse Papam.

Pars XLVIII.

A. Quid dicis? oppositum est ab his, qui eius agni praesentes erant. Alii se asserunt audivisse vel scripto
de

XLVII

de Roma recepisse. Istud est unum de multis, super quibus in praesenti casu opus est, utriusque testes examinari, ut veritas habeatur. Secundo ad te veritas.

Pars XLIX.

B. Verissimum est, quod tot tantique viri tam diu praedictam simulationem et fictionem non voluissent ferre, nisi maxima et vehementissima causa arctante et compellente. Alia autem causa non videtur, nisi perseverantia metus toto tempore duorum mensium, quibus steterunt in urbe cum electo. In cuius confirmationem est, quod regi Franciae scripserunt, vel aliis eorum, quod literis, quamdiu in urbe essent, etiam ab eis scriptis, non crederet de primo electo. Quia metu conficti scriberent et facerent interim omnia pro libitu electi et populi, ut salvent vitam suam. Asserunt insuper Cardinales se ad voluntatem facere primi electi, et ab eo beneficia impetrasse, et ita principibus et aliis, ut praedictum est, scripsisse, timentes ne literae in manus Romanorum vel Italicorum, vigilem in eos oculum habentium, venirent, et omnes in periculo essent. Iterum dicunt, Romanos diligenter laborasse, explorando intentionem eorum, si in aliquo appareret, quod vellent electionem quoquo modo in dubium vocare. De quo verissimiliter timebant, tum quia Cardinales ante dixerant eis, quod per viam metus et tumultus perderent papatum; tum etiam, quia prudentes Romanorum bene sciverunt ex legibus suis, quod facta per violentiam erant suspecta et invalida. Rursus quemadmodum fuerunt in urbe, ibi mansit idem populus, et eiusdem intentionis, cuius erat prius, et fuisset longe magis provocatus, videns electionem revocari in dubium, et fuit sufficiens perseverantia metus.

Pars

Pars L.

A. Super multis, quae dixisti ex alia parte, testes inveniri poterunt, qui audiantur, et apparebit, quid veritatis sit. Et mirabile est, si tantus metus fuit toto tempore, quo Cardinales fuerunt cum electo in urbe, quod per timorem mortis debentem movere et constantem virum in tali fictione execrabili tenere, oportebat eos, omnia exteriora facere, nihil penitus omitendo, ne eorum mens a Romanis perciperetur, cum illo tempore porae apertae, et urbs penitus absque tumultu esset, nullo dubio existente apud populum, quando sit publice et concorditer a Cardinalibus coronatus et associatus esset verus Papa. Rursus si tantus erat timor illo tempore, quomodo ergo Cardinales Gebbenenses et Ambianensis exposuerunt se et omnes Cardinales mortis periculo, in hoc, quod electo in urbe manifestas iniurias dixerunt in faciem, et publice, usque ad hoc, quod verbis sibi innuerunt, quod non esset Papa. Si dicis: non insinuarunt sibi hoc, sed alia verba rigorosa vel iniuriosa sibi dixerunt, super hoc audiendus est primo electus, et illi qui praesentes fuerunt. Ad idem faciunt dicta in parte XLIV.

Pars LI.

B. Audacter dixerunt sibi verba rigorosa, etiam insinuando, quod non esset Papa, vel quod de hoc dubium esset, quia tunc erant muniti gentibus armorum in castro S. Angeli, et extra urbem, quod Romani timebant Cardinales invadere in urbe.

Pars LII.

A. Ni fallor, modo fingis. Nam Cardinales audivi post dicere, et illos, qui factum eorum narraverunt coram eis, quod adhuc existentes in Anania per longum tem-

tempus non erant securi a Romanis, ad hoc, quod essent ausi revocare electionem in dubium; tum quia Anania est villa debilis et propinqua Romae; tum quia non statim erant muniti gentibus armorum, quibus defenderentur. Audito a Romanis, quod electionem vellent retractare, et ob hoc dicunt se etiam existentes in Anania, electum fide et simulate ratione metus Papam tenuisse, et in eorum literis nominasse, et sibi rotulos signandos misisse. Mirum est, dicunt, se tantum timorem habuisse toto tempore illo, in urbe, quod nullus erat ausus alteri verbum dicere de mente sua, nec duo ausi erant similia loqui; tamen dicunt se disposuisse ad partem, quomodo ad locum tutum venirent ad eligendum iterato. Si examinaretur quilibet Cardinalis, ut presbyteri calumniatores Susannae, ad partem, si scivissent de intentione sociorum suorum ab initio esse, quod intenderent exire urbe, ob causam revocandi electionem, ut ita super aliis multis, quid putas inveniretur, nisi citius capi mendacem quam claudum? Hinc quia non habes quod respondeas, concludo electionem primam tenere, et a Spiritu S. esse.

Pars LIII.

B. Scriptum est: ubi spiritus Domini, ibi libertas. Et alibi: non est in spiritu turbulento Dominus, sed ubi sibilus aurae tenuis, ibi Dominus. Vbi autem maior commotio, maior turbo et tumultus fuit, quam in electione prima. Quare minime a Spiritu S. esse praesumenda est.

Pars LIV.

A. Si in electione prima fuit violentia et metus, in secunda fuit ira et indignatio contra primo electum ex causis supradictis. Si vero favor et affectatio ibi degerent magis, quam hic timor, per favorem autem et affecta-

fectionem nullo modo Spiritus S. consuevit inclinare homines, sed diabolus movere. Timore vero et terrore saepe legitur Deus homines ad bonum impulisse. Et quod favor et affectatio elegerunt archiepiscopum, quia non aptiorem pro regimine ecclesiae ad salutem fidelium, sed potiorem in secularibus invenerunt ad defendendum Cardinales in eorum qualicunque opinione, ergo quomodo a Spiritu S. electio secunda credenda esset?

Pars LV.

B. Fortiter impingis. Rebus se habentibus ut tunc, id est, erat hic melior et ecclesiae utilior, qui nobilior et potentior erat. Quare in hoc casu Spiritus S. providit ecclesiae suae de illo, quam de primo electo, qui cuius vitae et morales habitudinis sit, nosti ex supra dictis.

Pars LVI.

A. Signum, quod electio aliqua est a Spiritu S. est, quod omnes concorditer, quasi uno impetu, nullo excepto, eligant, in electione secunda autem fuerunt tres italici, qui non consenserunt, licet non contradixerint, ut Cardinales publice dixerunt. Aliud signum est, cum quis ad officium, ad quod electus est, iudicio communiter omnium, tam eligentium quam aliorum qui noscunt electum, asseritur inter ceteros maxime idoneus. Tertium cum mirabili modo vel insolito eligitur aliquis vir bonus, quem nullus praesumit eligendum. Quartum si non appareat favor et affectatio, necessitas seu utilitas eligentium, vel adeo ad privatum bonum eos ad electum determinasse et inclinasse. Quis etiam non videt, si secundo electus obtrineat, eo quod Cardinales antiqui iam plurimum et pluribus sunt offensi. Et quia imperator et fere omnes reges christianitatis praeter regem Franciae, remunerunt, primo electum ius habere, infinita mala in eccle-

clesia secutura, utpote cleri exactiones, excommunicationes, rebelliones, divinarum interdictiones et cetera huiusmodi, ex quibus poterit fieri error novissimus, peior priore, quomodo ergo rector universalis ecclesiae, spiritus sanctus, hunc regnare permittet? quomodo igitur signum iustitiae pro primo non esset, quod committit hominibus abstractis et religiosis, devotis, inordinatis affectionibus non corruptis, casu plene audito, archiepiscopum primo intuitu, vel simpliciter vel magis primum ius habere. Idem clamat totius vulgi favor et gratia ad primum, et generalis detestatio partis Cardinalium. Etiam si considerares causas status et qualitates personarum faventium et negotium agitantium pro secundo electo. Et si ex aliqua parte invenires longe melioris et sanctioris famae homines minusque de inordinatis affectionibus et favoribus suppositos adhaerentes primo quam secundo. De hoc, quod dixisti, non in commotione Dominus etc. attende, quod Deus in Exodo loquens filiis israel, durae cervicis, pro tunc non aliter, quam timore et terrore ad suam voluntatem flexibilibus et inclinabilibus loquebatur in tumultu et turbine corruscationum terribilium et tonitruum. Pueris etiam aetate vel quod nihil refert, morum pravitate, carnalium affectionum et passionum sectatoribus magis expedit pungenti ad bonum duci timore verberum quam mulcendi dulcore applausum. Certe credo, te iam luce clarius videre, nullatenus credendum esse eorum verbis assertorum, qui electionem secundam a Deo esse, et peractam nullam dicere fuisse praesumunt.

Pars LVII.

B. Mirari non sufficio, imo nolo vivere, si credi non debeat tantis et tam venerabilibus dominis, ut sunt Cardinales, inter quos esse dicuntur docti, et antiquissi-

mi apostolicae vitae viri, mortem in foribus incurrentes, iudicium Dei expectantes, qui concorditer dicunt, et suis manibus, appensis eorum sigillis, subscribunt, testificantes, archiepiscopi Barrensis electionem nullam, et per consequens a Spiritu S. non esse. Ecce vero mirabile factum, totum collegium antiquorum Cardinalium recessit a primo electo, ita quod nullus eorum secum mansit, sed ipse novus novos Cardinales fecit plurimos. Nunquid novam ecclesiam faciet, antiqua, dato libello repudiit, refutata? nunquid ecclesia antiqua reproba facta est? De duodecim Christi discipulis fuit reprobatus nec unus, quomodo iam totum collegium Cardinalium et antiquorum praelatorum ecclesiae, nullo excepto, reprobum effectum est? quis non videt, hanc Spiritus Sancti non esse viam, sed spiritus maligni insaniam et invidiam.

Pars LVIII.

A. Miraris multum, quod XIII. Cardinalibus non creditur, non advertis, quod XVI. vel XIX. viri optimi et doctissimi, taceo de aliis, a primo electo, five Urbano VI. Cardinalium receperunt, de quibus non minus quam de antiquis XIII. Cardinalibus verisimile est, quod propriae salutis immemores falso Papae adhaerere vellent. Rursus esto, quod litera XIII. sigillorum, quam modo per mundum praedicando monstrant, quoniam ad omnia, quae facti et casus descriptionem concernunt, vera sit. Veruntamen nihil prohibet eos, vel studiose, vel ex ignorantia, seu inadvertentia, multa vera et plures circumstantias omisisse, quibus legitime a parte opposita nondum audita probatis, ius et ratio eis adversarentur. Non igitur mireris, quod primo ictu non creditur, tot maximi status viris concorditer testificantibus, quod intentionem non habuerunt. Etiam non mireris, si recte pensares, quomodo factis et scriptis, et verbis publicis et authenticis,

ois, quibus ordinarie in foro iustitiae civilis et ecclesasticae plus creditur, prius oppositum eius, quod modo affirmant, omnibus demandarunt. An nescis, quod dicit Innocentius III. de probationibus: nimis indignum est iuxta legitimas sanctiones, ut quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio inferre, propter quod decrevit iuramento cuiusdam mulieris non esse standum de filio, quod non esset filius cuiusdam viri, qui autem una cum ea illum verbis et factis publicis ostenderant et protestabantur esse amborum filium. Simile vide L. 4. c. 18. his qui fidem. Insuper quaeso, quare non miraris, quod tres Cardinales italici, qui interfuerunt omnibus factis, et tredecim Cardinalium attestations plene audiverunt, non stant cum eis. Similiter quinque Cardinales, qui sunt in Avinione, audiverunt informationem per quatuor Cardinales missos ad praedicandum nullitatem electionis Papae, et tamen nec literas monstrant de hoc, nec praedicant, quod illi quinque stent concorditer cum eis in communione eorum. Concordent ergo primo cum sociis suis, et demum laborant pro consensu eorum, etiam si sanctitatem Cardinalium et eorum praeterita facta plene descripta legisses in simonia, ambitione, pompa et avaritia eorum testimonium decolorantia non mirareris, quod difficulter credibiles facti sunt hominibus, qui illa noverunt. Ad idem in principio p. 18.

Pars LIX.

B. Esto, quod haec esset causa, quod peccatores sumus omnes. Est verisimile, quod in poenam et emendationem peccatorum suorum talis vexatio ex parte incredulitatis populi eis divina dispositione ad tempus occurrat, quam patienter tolerant, sperantes Dei propitiationem, qui ecclesiam suam non derelinquit in finem, in brevi suam consequi intentionem. Alia et potior est in-

credulitatis causa, videlicet multorum a principio ad primo electum allectio per adulatoriam principum attractionem, ut paruit superius P. XLV. Et per beneficiorum collationem in gratiis generalibus et specialibus, atque episcoporum in omnibus partibus promotionem, quae omnia fecit, priusquam Cardinales ab eo discederent. Iterum per filii antiqui Imperatoris, nescio quomodo electi, confirmationem, et Cardinalium novorum de potentium genere creationem, et per legatorum per Alemanniam et Italiam proventivam missionem. An mirum igitur, quod multi Cardinalibus non credunt, Barrensem non esse electum intentione ut sit Papa, credent autem postea, cum falsa informationis caligo luce clariori Cardinalium, et eorum legatorum praedicatione per mundum de mentibus hominum fuit effugata.

Pars LX.

A. Hic volo te valde advertere: si Cardinales, viri prudentes, boni et circumspecti ecclesiae Christi Zelatores, ut saepe asseruisti, fuerunt, et electioni fictae cum electo se post electionem tenuerunt, quaeso, cur tam diu cum eo steterunt, donec omnia praedicta electus faceret? qui clare videbant, vel facillime videre poterant, directe esse contra futurum eorum, quem intendebant processum, ut in magnam universalis ecclesiae divisionem atque eorum confusionem, sicut habet dies hodie. Dices, quod timore non poterant citius abire. Cur ergo non significarunt cunctis regibus et praelatis ecclesiae, vel pro lubitu eorum, quod taliter mortis timore confecti essent, quod fierent, ipsis fictae et dissimulatorie consentientibus, talia facta. Dices literas scribere metu obstante non audebant. Contra unus Cardinalis satis cito post electionem notificavit regi Franciae, eam non valere, et ut non crederet literis, quorumcunque oppositam

sitam partem referentibus. Nec oportuit eos scribere, cum potuerint fidelibus nunciis et personis ad omnia regna ituris occulte commisisse, quod praelatis et principibus ecclesiae eorum miserabilem statum et constitutionem ad partem causae exponerent in fine, ne postea in loco libertatis, alio ab eis Papa electo, totus mundus clamaret contra ipsos, ut rei eventus demonstrat in praesenti. Qui ergo, nisi quod non fuisse tanti temporis mora contra eos currente, cum primo electo steterunt, vel nimis imprudentes imo fatui fuerunt, quod de tam gloriosis viris nefas sit dicere. De hoc vero, quod dixisti, credent alii postea. Coecus es, et nihil vides, si credis, quod ista improbatio, Dominus Bartholomaeus Barrensis non fuit electus, intentione ut esset Papa, probetur ex hoc, quod quilibet XIII. Cardinalium iurat, et sub suo sigillo testatur, quod ipse eum non elegit intentione ut esset Papa. Nonne ab inferiori ad superius negare est arguere? scilicet ego eum non elegi intentione, vel non mea intentione est electus, ut esset Papa, igitur non est electus intentione ut esset Papa. Nec ista improbatio v. g. Cardinalis de Agrifolio non elegit Barrensem intentione ut esset Papa, habet aliquem testem alium, nisi Cardinalem illum. Si ramen sibi de hoc in praedictum alterius credendum esset. Nulli enim alteri Cardinalium poterat constare, quid intenderet Cardinalis de Agrifolio, vel quicumque alter a se; solus enim Deus intuetur cor, et hoc quae foris sunt. Nescis, quod Innocentius III. L. I. de electione, testimonium Moguntinorum canonicorum, aestimantium, se probare posse non citatos, si quilibet iuraret, se non citatum, decrevit invalidum, ex eo, quod in illo testimonio quilibet eorum fuerit singularis. Vis forte respondere, quod non solum quilibet XIII. Cardinalium iurat, se non intendisse quod esset Papa, sed iurat etiam nullum sociorum suorum intentionem ut esset Papa

habuisse. Audi quod tibi dicat Bernhardus: si autem, inquit, unus iuraret de facto alterius, et maxime de intentione, subiret anceps periurium, quod esse non debet, et iuraret quod constaret omnibus, ei non credendum esse, nisi forte scilicet iuraret: ego iuro quod socius meus non intendit quid ego sciam, vel huiusmodi. Hic, si responsione carēs, aliud profer in medium.

Pars LXI.

B. In negotiis et casibus reipublicae utilitatem concernentibus, ubi per aliam viam non potest constare veritas, testimonium singulare sufficere debet, et maxime in facto electionis Papae, quae est specialiter privilegiata. Imo si non sufficeret in proposito, nunquam constare posset fidelibus de quocunque, qui esset Papa. Quia requiritur quod a quolibet sit electus intentione, ut sit Papa. Sicut ergo ad hoc sufficit, quod quilibet Cardinalis affirmet, se electi intentionem elegisse, id ad credendum, quod non sit electus intentione, ut sit Papa, sufficere debet, si quilibet dicat, se non elegisse electum intentione ut esset Papa. Iam r affectas, aliud profer in medium. Vnde, quem etiam non moveret determinatio ad partem Cardinalium in tot conciliis illustrissimi Principis et regis Christianissimi, regis Francorum, tot tantorumque sanctorum meritis fulciti, atque corona donati, ceterisque praetiosissimis sanctorum reliquiis, et regali unctione, angelicis, ut ita dixerim, confecta manibus, prae omnibus regnis decorati et exaltati. Quod regnum, testibus historiis, ope divina et divinis favoribus specialiter respectum a catholicae veritatis tramite nunquam obliquavit, sed semper fidelissimum ecclesiae defensorium repositum est. In quo est et fons sapientiae universitas Parisiensis, effundens per mundum universam multitudinem sapientum, quae est sanitas orbis terrarum.

Pars

Pars LXII.

A. Cave, cave, inquit abbas Ioachim super Ieremiam, loquens ecclesiae: ne tibi rex Francorum baculus fiat arundinis etc. Et si momentum et processum in illis conciliis scires, nihil te movere deberet. Nam in primo eius concilio vere sollemnissimo, parte Cardinalium audita, non parte altera, decretum fuit, regem debere se in suspenso tenere. In secundo concilio paucorum, qualium taceo, si ad affectionem ad partem congregatorum, supervenientibus quibusdam novis Cardinalium literis, Dominus rex se determinavit pro secundo electo. In tertio eius concilio post adventum trium Cardinalium, Parisiis in castro memoris Nicenarum celebrato, rex ipsemet praesidens cum quatuor Cardinalibus antiquis et uno novo, dixit, se determinatum ad secundum, exhortans ut ei dicerent, utrum bene et rationabiliter in hoc fecerit. Decreverunt omnes, multis aliter fortassis, terrente praesentia tantorum, dicere non audentibus, quod sic. Super quo rex ad excusationem sui, in omnem eventum dicitur instrumenta recepisse, nomina eorum clericorum, qui interfuerunt concilio continentia, de quorum numero esse non vellem. Vides ergo praedictae determinationi non, ut putasti, fidem adhibendam.

Pars LXIII.

B. Vere noscis, sic orbem divisum, ut sapientia fulgeat apud Gallicos, aurum abundet apud Italos, et fortitudo militet apud Germanos. Ergo quomodo non advertis, optimum atque prudentissimum virum, illustrissimum principem, regem Francorum, praecipuum ecclesiae Christi tutorem et defensorem, qui sapiens in medio sapientum, Parisiensi civitate literarum posuit thronum suum, non aliter quam sanctissime et rectissime in tanta sapientialis luminis claritate se determinare potuisse,

H

nec

nec in oculis tot sapientum sole lucidioribus aliter facere quoquomodo ausum fuisse. Nonne et plenae sunt historiae, quod in his, quae tangunt gubernationem communitatis, regio summo a Deo immisso credendum est? Quid ergo de regio concilio diligentissimam informationem consecuto, nunquid illi credendum est magis?

Pars LXIV.

A. Ecce, Parisiis, ubi licet tres Cardinales, qui omnibus factis praesentes fuerunt, personaliter praedicarent, nihilominus negotium sic dubium mansit, quod si corda hominum, non dico ora, examinarentur, paucos credere invenires, secundo electum esse Papam. Quid ergo mirum, si in aliis regnis nec regi Franciae, nec Cardinalibus de hoc credatur? ex quo Parisiis, in civitate sapientum, ubi ex parte Cardinalium omnia audita sunt, et in regno Francorum lucem sapientiae prae ceteris, ut dixisti, hereditante, discordia est, et a plurimis non corde intrinsecus, sed fide et solum exterius, timore urgente, quemadmodum et Cardinales se primam tenuisse dicunt, secundo electus tenetur et ei obedire. Nec permissum est ibi publicis sapientum disputationibus negotium discuti, quibus in obscuris veritatem effodi oportet, rege et quodam processu Cardinalium de nullitate electionis primae amplius super hac re disputare prohibente. Numquid disputationis exercitium latentem falsitatem et fraudem detegit ultimate. Numquid hoc est, quare Mahometus, de his quae suae legis sunt, disputare prohibuit, sciens crebrum et diligens disputationis christianae legis indicium ventilabrum, fraudem et falsitatem diu latere non posse. Vnum maximum veritatis christianae legis indicium, quod ea omnia acerrimo disputationis examine a mille annis exposita sunt, et quotidie exponuntur, et tamen perseverant.

Pars

Pars LXV.

B. Longe alio fine isti, hic et ille ibi disputare prohibuerunt, ille finem quem dixisti, isti ne quod clarum et sufficienter, ut catholicus non protervus intrepide credat, denuo in dubium revocetur, et ut omnis schismatis fragilitate vel perversitate hominum ex opposito verisimiliter orituri rescinderetur occasio, saepe enim ex publicis disputationibus et decisionibus doctorum vel praedicatorum sibi oppositorum, oritur audientium eos contra invicem usque ad pugnas et occisiones divisio et dissensio. Hic non est utile ut replices. Secundo si quid habes, aliud proponas.

Pars LXVI.

A. Non fuit legitime declaratum coram iudice, ad quem pertinebat, primo electum non esse Papam, antequam procederetur ad electionem secundam, quare electio secunda invalida videtur. Camerarius enim Papae, cuius autoritate declaratum fuit et sententiarum; primum non esse Papam, nec rite electum, iurisdictio et potestas ad hoc se non extendit, quare nec ex antiquo nec novo iuribus haberi videtur, quod Camerarius Papae habeat potestatem discernendi in casu discordiae inter Cardinales de electione, et minus in casu, in quo electio alicuius per Cardinales concorditer in Papam consecrati post longum tempus in dubium revocaretur; sed habet solum potestatem eos includendi et tenendi in conclavi, etiam in pane et aqua, donec concordaverint, et huiusmodi.

Pars LXVII.

B. Camerarius debet ex suo officio procedere contra detentores violentos, occupatores et usurpatores bonorum ecclesiae, et accusabatur sibi super hoc. Quare da suo officio ordinario potuit eum citare coram se de

H 2

hoc

hoc responsurum, sicut et fecit, et quia archiepiscopus legitime citatus contempsit venire, examinavit testes super accusatione et suspicione; et inventi sunt testes legitimi, non repulsibiles, secundum formam iuris deponentes concorditer, quod ipse est iniustus usurpator bonorum ecclesiae, quare habita probatione legitima, sententiavit eum iniustum, et violentum detentorem bonorum ecclesiae. Ad quam conclusionem legitimo processu iudiciali conclusum, archiepiscopum Barrensem non esse Papam, igitur publicata sententia praedicta Camerarii sufficienter est declaratum, et esse debet omnibus, illum non esse Papam. Esto etiam, quod Camerarius in casu discordiae factae in electione, ex officio non haberet potestatem directo et formaliter iudicandi et discernendi, hunc vel illum esse, vel non esse Papam.

Pars LXVIII.

A. Omnes testes deponentes, quod Barrensis esset violentus detentor, hoc asseruerunt ex eo, quod credebant et testabantur eum non esse Papam, sed illegitime electum. Sed quia hoc non pertinebat ad iurisdictionem Camerarii, igitur super hoc eos audire non debuit, nec potuit ordinare ex suo officio.

Pars LXIX.

B. Ventum est ad illum finem, ut ex eorum testimonio sententiarent illum non esse Papam, sed bene poterant super illo testes examinare, ut ex hoc concluderent, iudicialiter illum sibi accusatum et suspectum esse violentum et iniustum detentorem bonorum ecclesiae, ad quod sequitur, ipsum non esse Papam, quia verus Papa non est ecclesiae vel Papatus violentus detentor. Et patet quod imo Camerarius habeat potestatem discernendi in casu discordiae circa electionem exortae, quia supponendum est, eccle-

ecclesiae esse convenientissime provisum de iudice ordinario competenti in omni casu emergente circa facta tangencia statum ecclesiae, in agendis et credendis, igitur et in praedicto casu, et quia multitudo fidelium est iam immensa, non est conveniens, nec bene fieri potest, in talibus casibus concilium generale ecclesiae. Cum igitur non appareat alius iudex ordinarius in emensione talium casuum, nisi Camerarius Papae vel ecclesiae, igitur autoritas concilii ad hoc est sibi commissa.

Pars LXX.

A. Non habet potestatem iudicariam aliquam super Papam existentem, igitur nec autoritatem discernendi quis Papa sit in casu dissensionis, quia autoritas faciendi secundum, est autoritas constituendi et faciendi Papam. Et non est tanta autoritas iudicandi Papam in hoc vel in illo. Si igitur super minus autoritatem non habet, item nec super maius.

Pars LXXI.

B. Solum habet autoritatem ex suo officio, et potestatem declarandi, quod iste non habet ius in Papatu. Ex quo non sequitur quod habeat potestatem constituendi et faciendi Papam, nec quod sit superior Papa. Sicut nec collegium Cardinalium, quamvis habeat potestatem eligendi et faciendi Papam, est hoc super Papam.

Pars LXXII.

A. Absque auctore loqueris, doce ex iure novo vel antiquo, quod Camerarius habeat potestatem in emensione dictorum casuum concilii generalis sibi commissam ut dixisti.

Pars LXXIII.

B. Licet hoc non habeatur in iure positivo, quod
H a est

est in libris communibus, potuit tamen haberi in originalibus conciliorum, vel in aliqua extravagante constitutione ecclesiae. Item romana ecclesia pro consuetudine et praescriptione est in possessione illius iurisdictionis.

Pars LXXIV.

A. Quid dicis? non est in memoria quod Camerarius unquam in consimili casu vel alio determinaverit, quod hic vel iste esset Papa vel non Papa. Tum etiam, quia de praesenti ab aliquo collegio, v.g. ab universitate Parisiensi, quibus potestas daretur, disponendi debite de factis et negotiis universitatis, non modo possunt per consuetudinem et per viam praescriptionis obtinere aliquam potestatem faciendi et ordinandi eorum auctoritate in factis tangentibus chorum universitatis.

Pars LXXV.

B. Concesso illo, non sequitur, quando rector universitatis cum deputandis habeat potestatem iudicandi de factis universitatis, licet universitas sit superior, et possit ab eis ad eam appellari. Modo sicut se habet congregatio generalis universitatis Parisiensis ad deputatos cum Rectore. Ita tota congregatio universalis ecclesiae ad collegium ecclesiae Romanae cum Papa, qui est universalis Rector ecclesiae, quae propter commodum commisit collegio ecclesiae romanae iurisdictionem, cum propter iurisdictionem concilii generalis ad vitanda infinita dispendia, quae fierent, si semper singulis factis arduis ecclesiae oporteat fieri concilium generale.

Pars LXXVI.

A. Ex ista similitudine oritur magis oppositum, quia quotiescunque sit dissensio et dubium in congregatione deputatorum universitatis cum rectore, vel circa electio-

nem

nem rectoris, non est recursus nisi ad congregationem generalem. Rursus dato, quod Camerarius haberet potestatem discernendi ex officio suo de hoc casu, non tamen debuit, et sufficere testimonium Cardinalium, imo sibi suspectum esse debebat et invalidum ex multis, tum quia erat pars contra electum. Nullus autem esse potest pars et testis similiter, nec testis in propria causa, tum quia scivit quod recesserunt ab electo, ira et indignatione mori, sicut et ipse Camerarius. Quomodo igitur iudex erit, et ipsi audiendi causa finali, tum quia Cardinales sibi ipsis contradixerunt, tunc dicendo contra Urbanum cuius electionem prius asseruerunt. Testis autem sibi contradictorius non est audiendus. Erat enim notorium, quod facta, dicta et scripta Cardinalium, quae apparuerunt toto tempore, ante discessionem ab Urbano, legitimis probationibus manifesta, vel manifestabilium, secundum quam in foro ecclesiae sentiendum est, obviaverunt et contradixerunt verbis eorum, quibus postea iuramento mediante aliam se intentionem, quam eorum factam praetenderunt, dicere voluerunt. Quare in foro exteriori de cetero audiri non debuerunt, quia hoc admittere in foro iudiciali, esset totum processum iudicii, civilis et ecclesiastici turbare. Quilibet enim ex suis scriptis, dictis et factis convictus de hoc vel de illo, post viso aliquo inconvenienti, quod ante non cogitavit, offerret se iuraturum aliqua actione inventa, quod nunquam habuit talem intentionem, quam pars adversa, ex verbis, scriptis etc. concludit, et ipsi non est plus imo minus standum iuramenti XIII. Cardinalium de intentione, quam habuerunt eligendo Urbanum V. quam omnibus post factis, ex quibus apparet, eos vere eum elegisse, non obstante tumultu, et intentionem eligendi habuisse, ut esset verus Papa. Similiter ex omnibus, quae apparuerunt, verisimilius esse debet, quod eligendo non fecerint ratio?

tione tumultus, quod alias non fecissent, quam quod elegerint ratione tumultus praecise facientes, quod alias non fecissent, nec facere debebant. Quoniam non minus verisimiliter apparet ex hoc, quod post pacifice cum eo steterunt, scribentes, quod via Spiritus S. elegissent etc. quod ipsum intentione, ut Papa esset, elegerunt, quam argumentatur ex violentia circa conclave, quae electionem secuta est, ut patet ex casu prius recitato, quod praecise elegerint moti timore et metu. Item sponsus Cardinalis adiudicatur sponsae si apparuit prae cognitione iuris ex verbis et factis, quod cum ea contraxit, et non statuit amplius iuramento, quo paratus est iurare, quod prius contraxit cum alia, ita in proposito etc.

Pars LXXVII.

B. Sicut dixi superius P. I. possunt tales circumstantiae et apparentiae occurrere, quod attentis illis, una cum iuramento standum et sententiandum esset contra partem, quae munivit se praecise praecognitionibus ex factis exterioribus literis et instrumentis etc., et nonnunquam ita factum reperitur. De sponsa etiam carnali non est simile, quia non tam faciliter quivis debet adindicari rector ecclesiae universalis, sicut alias maritus mulieris, quia primum est arduissimum et sanctissimi iuris, ut superius patuit P. II. Secundum est favorabile propter mulieres. Insuper falso muniteris fundamento in hoc, quod Cardinales dicis velle esse testes in propria causa, quia praesens negotium non est causa eorum, sed causa universalis ecclesiae, cuius ipsi sunt capitulum sive Canonici, modum in multis iuribus habens, canonicos esse posse testes in causa tangente capitulum, vel ecclesiam eorum, et monachos in causis tangentes monasterium, et scholares et magistros in causis universitatis Parisiensis.